ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית ע"ג מערכתה אלמא כל העומד לפדות כפדוי דמי בשלמא רבי יוחנן לא אמר כרבי שמעון בן לקיש דקא בעי לאוקמה למתניתין אפילו בתמימין אלא ריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך [1]וטבחו [א]ומכרו כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה [ג]וכל היכא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והני קדשים הואיל דכי מזבין קדשים לא הויא מכירה ליתנהו בטביחה ואזדו לטעמייהו דאתמר המוכר טריפה לדברי ר' שמעון רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה וריש לקיש אמר פטור כיון דליתיה בטביחה ליתיה במכירה איתיביה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש [א]גנב כלאים וטבחה טריפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה מאי לאו ר"ש היא אלמא אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה אמר ליה לא רבנן אי רבנן טריפה במכירה איתא בזביחה ליתא ואלא מאי ר"ש כלאים בטביחה איתא במכירה ליתא אלא תנא טביחה והוא הדין למכירה אימא לרבנן נמי תנא מכירה והוא הדין לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אמרת בשלמא ר"ש איידי דתנא טריפה בחדא תנא כלאים בחדא אלא אי אמרת רבנן נערבינהו וניתנינהו גנב כלאים וטריפה טבחן ומכרן משלם תשלומי ארבעה וחמשה קשיא כלאים שה כתיב [ג]ואמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים שאני הכא דאמר קרא או לרבות את הכלאים וכל או לרבות הוא והתניא [2]שור או כשב [ד]פרט לכלאים או עז [ה]פרט לנדמה אמר רבא הכא מעניניה דקרא והכא מעניניה דקרא הכא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם או לרבות כלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם או למעט הוא

והא

ואמר ריש לקיש. אלו שעת הכושר היתה לה דאומר היה ר"ש פרה נפדית אפילו נשחטה על (א) המערכה כמשפט אם מצא אחרת יפה ממנה וזהו שעת הכושר שלה ואע"פ דלא נפדית אפילו הכי מתשוי לה אוכלא הואיל ורצויה לפדות: **אפילו בתמימין.** וכ"ש בבעלי מומין כמון דשיטיא דמיקלא הוא: **לא הויא מכירה.** דאין קדשים תמימים יוצאים לחולין הלכך בבעלי מומין עסקינן דאיתנהו בתרווייהו: **ואזדו לטעמייהו.** דאיפליגו בה אי בעינן תרווייהו אי לא: **לדברי ר"ש.** שפוטר על טביחתה: **גנב כלאים.** מכבשה ותיש בא. ואע"ג דכתיב גבי טביחה שה [שמות כא] ואמר רבא לקמן כל מקום שנאמר שה אין כלאים במשמע הכא מחייב דאיתרבי בהדיא כדלקמן: **מאי לאו ר"ש היא.** מדנקט בטריפה מכירה ולא נקט טביחה: **דתנא טריפה בחדא.** דלא מצי לערובי כלאים וטריפה ולמיתני טביחה ומכירה בתרווייהו בהדדי ואצטריך למיתני טריפה בחדא במכירה ולא בטביחה: **תנא נמי כלאים בחדא.** ואף על גב דאיתיה בתרווייהו ונקט ביה טביחה דפתח ביה קרא ברישא: **או.** שור או שה דאמר כפ' דלעיל (דף סז:) שור דסיפא ושה דרישא מייתר הלכך או נמי מייתר: **פרט לכלאים.** דפסול לקרבן: **נדמה.** דאינו דומה לאביו ולא לאמו שבא מאיל ורחל ודומה לעז: **גבי גניבה דכתיב שור או שה.** דאי לא הוה כתיב או לרבות לא משתמע כלאים מינייהו שהרי אין מתעברין זה מזה שאין עיבורן שוה דבהמה גסה יולדת לתשעה ודקה לחמשה הלכך או לרבויי אתא ולא להוציא דהא בלאו הכי לא אתי כלאים במשמעות דקרא:

להוציא

אומר היה ר"ש פרה נפרית כו'. נרא' שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה דבספ"ק דשבועות (דף יא:) דייק אמתניתא (תוספתא פ"א) דמסכת פרה דקתני שחטה על גב מערכתה אין לה פדייה עולמית דלא אתי כר"ש דלר"ש נפדית היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדית לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל זמן שמפרכסת לפי פי' אחד דלעיל (ד' עו. ה) ואם כן מנ"ל ו)לר"ל דר"ש פליג ארבנן דלמא מודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדייה היא אלא מדאורייתא ולהכי מטמא טומאת אוכלים הואיל והיתה לה שעת הכושר וזה דוחק לומר דאף על גב דמדאורייתא בת פדייה היא כיון דמדרבנן לאו בת פדייה לא חשיב אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים וי"ל דמאן דאסר אסר אפילו מדאורייתא כיון ששחט לשמה בהכשר קרבן ומאן דשרי שרי אפילו מדרבנן עד שיעשו הזיותיה כדפרישית לעיל ואם היינו אומרים דלרבנן פרה קדשי מזבח היא הוי א"ש אך אין נראה שיסבור שום תנא דפרה קדשי מזבח היא מדקאמר מתמה גמרא בריש אין מעמידין (ע"ז ד' כג: ושם) שמע מינה דפרה קדשי מזבח היא ובכמה מקומות קאמר דחטאת קרייה רחמנא משמע דקדשי בדק הבית היא אע"ג דתנן בשקלים (ד' ו) שהיא מתרומת הלשכה היינו לפי שצריכין לה כהנים העובדים קרבנות חשיב צורך קרבן ולב ב"ד מתנה עליהן דאפילו מלמדי הלכות קמיצה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ואפילו בלא ב"ד מתנה על הלשכה יכול להיות שבאה ממנה מן התורה הואיל וצורך קרבנות היא והא דאמר דקדשי בדק הבית היא לא שתהא קנויה מקדשי בדק הבית אלא דינה כקדשי בדק הבית דקדושה קדושת דמים ולא קדושת הגוף כקדשי מזבח: **כל היכא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה כו'.** ומוכר בשבת דחייב אע"ג דאם טבח פטור היינו בהמה איתא בטביחה בחול: **זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים.** בפרק אותו ואת בנו (חולין ד' עח: ושם י) פי' בקונטרס דעביד בנין אב מדכתיב שור שה כשבים ושה עזים וקשה לר"י דלקמן אמר דלרבי אליעזר אתאי דרבא לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא דלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ומשה עזים נפקא כלומר ולא צריך לבנין אב דרבא ואדרבה מההוא קרא הוי בנין אב דרבא ונראה לר"י דבנין אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם תדע דהא מסקינן כי איתמר דרבא לענין פטר חמור איתמר דתנן אין פודין כו' ובספ"ק דבכורות (ד' יב. ושם) מפיק ליה משה שה דפסח וא"ת ומ"ש דהכא קרי ליה בנין אב ובבכורות קרי ליה ג"ש דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה ועוד מ"ש דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחיה טריפה ושחוטה דלכל הני נפקא לן דאין פודין פטר חמור משה דפסח דקאמר התם מה להלן פרט לכל השמות הללו ועוד אמאי לא פריך טריפה שה כתיב כי היכא דפריך כלאים שה כתיב ועוד דלרבי אליעזר דשרי לפדות בכלאים פטר חמור אמאי לא שרי בשחוטה וטריפה כיון דמוקי לה בנין אב לטמא שנולד כו' כדאמרינן לקמן בשמעתין ועוד כי בעי לקמן לרבי אליעזר בנין אב דרבא למאי הלכתא לימא למעוטי אחריני אתא דאין פודין וכ"ת דטריפה ושחוטה ממשמעותיה דשה נפקא כמו עגל וחיה דהא אמר בפרק הוציאו לו (יומא ד' מט: ושם כ) דפר אפילו שחוט קרוי פר וכן שה דפסח אי לאו דכתיב תהיות משה מחיותיה דשה ונראה לר"י דבנין אב דרבא וג"ש דבכורות לאו חדא מילתא היא דודאי תרוייהו נפקי משה דפסח ובנין אב דרבא אתי מיתורא דכשבים ומן העזים תקחו דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה וגופיה לא איצטריך דמשאר קדשים נפקא דתניא בסמוך שור או כשב או עז פרט לכלאים אלא ללמוד בעלמא אתי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואי לאו בנין אב מגזירה שוה דשה שה לא הוה ממעטינן כלאים משום דה"א תפדה תפדה ריבה כי היכי דלא ממעטינן התם שאינו זכר תמים ובן שנה מג"ש משום תפדה תפדה ריבה וסברא הוא למעט כולה מגזירה שוה דשה טפי מכלאים [דאיהו נמי מקרי שה] ומש"ה רבי אליעזר דמוקי בנין אב דרבא לטמא שנולד כו' שרי בכלאים ולקמן דקאמר אי לקדשים בהדיא כתיב בהו משמע דאי לא הוה כתיב בהדיא הוה אתי ליה שפיר אע"ג דעיקר בנין אב לא הוה מייתר בפסח אלא משום דבפסח גופיה לא איצטריך דמקדשים נפקא כן דרך הגמרא שעושה כאילו קים ליה ממקום אחר וה"ק אי לקדשים ותאמר דמקרא אחרינא נפקא לן בפסח למעוטי כלאים כו' וכענין זה יש בריש קדושין (דף ג: ושם ל) ובפרק נערה (כתובות דף מו:) גבי קידושי הבת לאביה דקאמר וכ"ת נילף מבושת ופגם אע"ג דבושת ופגם גופיה לא קים לן דלאביו הוא אלא מקדושין בס"פ אלו נערות (שם דף מ: ושם מ):

גבי גניבה דכתיב שור או שה שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם. ואם תאמר בלאו הכי נמי המ"ל גבי גניבה דכתיב שה למעט כלאים כדרבא אתי או לרבויי וי"ל דמילתא דרבא לא איתמר אלא היכא דכתיב שה לחוד אבל הכא כתיב נמי שור:

והא

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ט טור ח"מ סי' שנ:

קז ב מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ד והלכה יא:

קח ג מיי' שם הלכה ה:

◆

מוסף רש"י

ואמר ריש לקיש. אלו שעת הכושר היה לה (מנחות קא.). **פרה נפדית** אם מצא נאה הימנה, **אפילו על גב מערכתה.** אפילו שחטה כהלכתה על מערכת של עצים שהיא נשחטת עליה, כדאמרינן במסכת פרה (פ"ג מ"ט) וקסבר ר"ש כל העומד לפדות כפדוי דמי וקרינא ביה שאתה יכול להאכילו (חולין פב. וכעי"ז שבועות יא:) אלמא אע"ג דלא פרקה הא חשיב ליה שעת הכושר הואיל ותלי למיפרקה (מנחות קא.). **להוציא את הכלאים.** דילפינן כולהו משה כשבים ושה עזים, מדלא כתיב שה כבשים ועזים ש"מ דלא מיקרי עד שיהו אביו ואמו כבשים או שניהם עזים, אבל אמר כבש ואמו עז לא הוי שה (חולין עח:). **פרט לכלאים.** מן העז ומן הכבש (נדה מא.) בן רחל ותיש שפסול לקרבן, ומריבויא דאו דריש ליה (חולין לח:). **פרט לנדמה.** עז שילדה מעין כמותה ופנה דומה לרחל (שם) אביו ואמו מן העז והוא כבש (נדה מא.) שאמו רחל והוא דומה לעז (בכורות ז.).

מסורת הש"ס

א) [לא מכרו כל"ג], ב) [עי' תוס' כתובות לג: ד"ה גנב], ג) חולין עח., ד) נדה מח. בכורות יב. יז. נו. חולין לח., ה) [ד"ה שחוטה], ו) עיין רש"א ובשפר כ"י, ז) [ד"ה אב], ח) [ד"ה שלא], ט) [ד"ה וכי], י) [ד"ה דלא].

◆

תורה אור השלם

1. כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: שמות כא לז

2. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַה': ויקרא כב כז

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ריש לקיש וכו' נשחטה על גבי מערכתה: